

Instroom allochtone studenten stijgt, maar uitval blijft dramatisch

Rottiers, S., Defrancq, E. & Rouwens, E. (2004). *Allochtone studenten aan de UA, Een statistische situatieanalyse van 1993 tot 2003, aangevuld met een literatuurstudie over de oorzaken en maatregelen*. Dep. Dienstverlening, Antwerpen: Dept. Sociologie.

We leven vandaag in een interculturele samenleving. De democratisering van het onderwijs, in casu het universitair onderwijs, moet daarom ook de allochtone bevolking bereiken (VLIR, 2002). De actieve inbreng van allochtonen zal bovendien de universiteiten verrijken in het invullen van hun maatschappelijke opdracht (Expertmeeting, 1997). In het rapport 'Allochtone studenten aan de UA' wordt nagegaan of de Universiteit Antwerpen erin slaagt allochtone studenten te rekruteren en wat hun doorstroomkansen zijn. De conclusie is duidelijk maar teleurstellend: de instroom van allochtone studenten stijgt, maar hun slaagkansen blijven laag.

Kwantitatieve analyse van allochtonen aan de UA

Instroom

Tussen 1993 en 2003 is het aandeel allochtonen binnen de nieuwe eerstejaarsstudenten gestegen van 3,4% naar 9,6% (tabel 1). Deze sterke groei is enerzijds te wijten aan een aanzienlijke daling van het aantal autochtone studenten – sinds 1998 nam het aantal autochtone inschrijvingen af met 25%. Deze afname is grotendeels het gevolg van een daling van het aantal achttienjarigen in Vlaanderen. Belangrijker is anderzijds, dat ook het absolute aantal allochtone studenten gestaag toeneemt. Daardoor zou ook zonder daling van het aantal au-

tochtone inschrijvingen het aandeel allochtone studenten tijdens de laatste tien jaar verdubbeld zijn. Anno 2003 heeft 15% van de allochtone eerstejaarsstudenten West-Europese roots. De grootste groep, namelijk zo'n 43% van de allochtone studenten, heeft een Arabische, Maghrebijnse of Turkse achtergrond. Dit is ook de groep die in absolute aantallen het sterkst toeneemt.

Een belangrijke bemerking is dat we niet duidelijk kunnen stellen of het aandeel allochtone studenten aan de UA nu hoog of laag is. Er zijn namelijk geen betrouwbare cijfers over het aandeel allochtonen in de totale bevolking.¹

Doorstroom

Slaagkansen in het eerste jaar aan de universiteit

Autochtone studenten hebben in hun eerste jaar aan de universiteit een gemiddeld slaagpercentage van 45% (figuur 1). Voor allochtone studenten ligt dit cijfer veel lager. Voor hun eerste jaar aan de universiteit slaagt gemiddeld 24% van de allochtone studenten. Dit cijfer wordt sterk naar beneden getrokken door het lage slaagpercentage dat studenten van Arabische, Maghrebijnse of Turkse afkomst

Tabel 1.

Evolutie van het aantal en aandeel nieuwe allochtone eerstejaarsstudenten en aandeel van de belangrijkste cultureel-etnische groepen (Universiteit Antwerpen; 1993-2003)

	Aandeel allochtonen t.a.v. het totaal aantal nieuwe eerstejaarsstudenten (%)	Absoluut aantal nieuwe eerstejaarsstudenten van allochtone afkomst (n)	Belangrijkste cultureel-etnische groepen			
			West-Europees (%)	Oost-Europees (%)	Arabisch-Maghrebijns-Turks (%)	Aziatisch (%)
1993	3,4	63	24	10	24	16
1994	3,9	74	22	15	32	12
1995	5,6	111	22	19	41	7
1996	5,0	105	19	11	38	11
1997	6,6	138	16	8	41	12
1998	5,4	121	20	13	31	21
1999	6,3	134	21	10	37	11
2000	6,6	134	13	6	41	18
2001	8,4	159	13	17	45	10
2002	8,7	163	13	9	43	16
2003	9,6	168	15	15	43	11

Bron: UA

halen. Van hen slaagt in het eerste jaar aan de universiteit slechts 15%. Toch liggen ook de slaagpercentages van andere groepen van allochtonen, onder andere de groepen van Oost-Europese en Aziatische afkomst, heel wat lager dan die van de autochtone studenten, met name rond de 30%.

Het is bovendien opmerkelijk dat de kloof in slaagpercentages structureel van aard is. Tussen 1993 en 2002 is het verschil vrijwel constant gebleven. Dit is het meest het geval voor de groep met de laagste slaagkansen, namelijk de Arabisch-Maghrebijns-Turkse groep. Een grotere instroom van allochtone studenten zorgt duidelijk niet automatisch voor een grotere doorstroom.

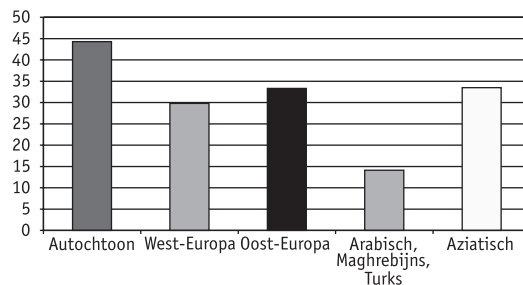
Doorstroom in de verdere studieloopbaan

Na het eerste jaar aan de universiteit neemt het verschil tussen allochtone en autochtone studenten af. Allochtone studenten die in hun eerste jaar slagen, vertonen verder vrijwel een zelfde studieloopbaan als hun autochtone collega's. Zo liggen hun slaagkansen in de tweede kandidatuur vrijwel gelijk op 70%. Het verdwijnen van het effect van cultureel-

etnische afkomst loopt grotendeels ook in de andere richting: de grote groep allochtone studenten die niet slaagt in hun eerste jaar, volgt daarna gemiddeld vrijwel hetzelfde parcours als de autochtone studenten die zakten in hun eerste jaar. Zo besluit net iets meer dan de helft van hen die in hun eerste jaar gezakt waren om door te gaan met hun universitaire studies. Bij de allochtonen ligt dit cijfer iets

Figuur 1.

Gemiddelde slaagkansen in het eerste jaar universiteit van de verschillende etnische groepen (Universiteit Antwerpen; 1993-2003)

Bron: UA

hoger, maar hun slaagkansen liggen in hun bisjaar nog steeds lager dan die van autochtone studenten die een tweede keer proberen.

Na het eerste jaar aan de universiteit verdwijnt het effect van cultureel-etnische afkomst grotendeels. Dit lijkt positief, zij het niet dat de grote kloof uit het eerste universitaire jaar niet meer wordt rechtgetrokken. Een indicator hiervan is het aandeel studenten dat na twee jaar zijn universitaire studies heeft stopgezet. Bij de autochtone studenten is dit 38%, terwijl dit bij de allochtonen 51% is. Het feit dat de studiekloof tussen allochtone en autochtone studenten vooral in het eerste jaar aan de universiteit ontstaat, doet ons besluiten dat de opvang van nieuwe studenten (allochtoon én autochtoon) uiterst belangrijk is. We komen hierop terug in paragraaf 2.2.2.

Andere elementen bij de in- en doorstroom

Geslacht

Bij alle cultureel-etnische groepen zijn mannen en vrouwen gelijk vertegenwoordigd aan de universiteit. Enkel bij de studenten met Aziatische roots zijn de vrouwen oververtegenwoordigd (60%). Ook de faculteitskeuze naar geslacht is gelijklopend. Voor alle groepen zijn Politieke en Sociale Wetenschappen, Geneeskunde en Biomedische wetenschappen richtingen die meer door vrouwen gekozen worden (60% en meer). Wetenschappen en vooral Toegepaste Economische Wetenschappen zijn richtingen waarin de mannen oververtegenwoordigd zijn; telkens in vrijwel gelijke mate bij allochtone als autochtone studenten (rond de 60%).

In verband met de doorstroom in het eerste studiejaar aan de universiteit valt op dat de vrouwelijke studentes telkens hogere slaagkansen hebben dan de mannelijke studenten. Ook dit geldt zowel voor allochtonen als autochtonen. In de Arabisch-Maghrebijns-Turkse groep is de relatieve genderkloof het grootst. Dit betekent dat mannelijke studenten met een Arabische, Maghrebijnse of Turkse achtergrond in hun eerste jaar aan de universiteit gemiddeld de laagste slaagpercentages halen, namelijk 10%. Verder wijzen we er nog op dat de slaagkansen van vrouwelijke allochtone studentes nog steeds lager liggen dan die van mannelijke autochtone studenten.

Generaties

Allochtonen die niet in België geboren zijn (eerste generatie) hebben lagere slaagkansen dan allochtonen die wel in België zijn geboren (tweede of latere generatie) (22% tegenover 26%). Het onderzoek bevestigt hiermee de verwachtingen. Dit fenomeen is het sterkst aanwezig bij de Arabische, Maghrebijnse en Turkse studenten. De slaagkansen van de tweede en latere generaties zijn dubbel zo groot als die van de eerste generatie (14% tegenover 7%).

Instroom uit het secundair onderwijs

Terwijl van de autochtone universiteitsstudenten 94% uit het ASO komt, is dit voor allochtone studenten maar 83%. Van de allochtone studenten komt een groter deel uit het TSO (11% tegenover 4%) en het BSO (3% tegenover 0,2%). In de literatuur worden hiervoor verschillende redenen aangehaald. Zo worden allochtone jongeren tijdens hun middelbare school vaak slecht georiënteerd: intrinsiek sterke leerlingen worden naar TSO of BSO doorverwezen. Een andere reden is het feit dat allochtone jongeren vaak een fout beeld hebben van universiteits- en hogeschoolopleidingen, waardoor foute verwachtingspatronen ontstaan.

Problematisch aan de niet-ASO instroom is dat de slaagkansen van deze studenten veel lager liggen. Dit geldt voor autochtone studenten (13% niet-ASO tegenover 47% ASO), maar nog sterker voor allochtone studenten (0,7% tegenover 29,5%). De reden hiervoor is dat de praktijk van ons onderwijsstelsel ervan uitgaat dat enkel jongeren uit het ASO naar de universiteit doorstromen. Jongeren in het TSO of BSO worden niet voorbereid op theoretische hogere studies.

Oorzaken en maatregelen²

Om na te gaan wat de oorzaken zijn van de problematische slaagkansen van allochtone studenten en wat daaraan te doen valt, hebben we een literatuuronderzoek uitgevoerd.

Oorzaken

De literatuur verwijst naar een resem vertragingen en afvalfactoren bij allochtonen. We hebben ze thematisch geclusterd, maar in realiteit overlappen ze vaak. Een eerste groep van factoren is persoonsgebonden, zoals taalachterstand, slecht georiënteerd voortraject, fout beeld van het hoger onderwijs of een gebrek aan motivatie.

Andere factoren hebben te maken met ons onderwijssysteem, zoals de onduidelijke erkenning van buitenlandse diploma's, monoculturele (eurocentrische) curricula of (subjectief ervaren) gebrekkige studiebegeleiding.

Nog andere factoren hangen samen met de culturele omgeving, zoals een weinig stimulerend thuismilieu (onder andere omdat ouders onvoldoende weten wat hogere studies inhouden), traditionele rolopvattingen of een dubbel isolement. Dat laatste betekent dat allochtonen die verder studeren zowel in hun thuismilieu als in het studiemilieu de uitzondering zijn. Het kost veel energie om telkens van het ene naar het andere milieu te switchen en er steeds aansluiting te vinden.

De vraag welke factoren het meest van belang zijn, is niet eenvoudig te beantwoorden. Dit heeft, ten eerste, te maken met de methodologie. De verschillende moeilijkheidsfactoren zijn afkomstig uit kwalitatieve onderzoeken. Daaruit kunnen geen kwantitatieve resultaten afgeleid worden. De tweede en meer belangrijke reden waarom niet een of enkele kernfactoren kunnen worden aangeduid, is de diversiteit binnen de allochtone studenten zelf. Ze vormen namelijk geen homogene groep. Ten eerste hebben allochtone studenten vaak zeer diverse culturele achtergronden. Daarnaast verschilt ook het aantal jaren dat ze hier zijn onderling sterk. Bovendien bevinden allochtonen zich ook in alle sociaal-economische strata. Die elementen samen zorgen ervoor dat de onderwijskansen van allochtone studenten door zeer diverse factoren beïnvloed worden en dat die elementen vaak van student tot student verschillen.

Wat te doen?

Uit het voorgaande blijkt dat enkelvoudige oplossingen niet doeltreffend zullen zijn: een wondermiddel bestaat niet. Daarvoor is de werkelijkheid te complex. De universiteit moet daarentegen een totaalbe-

leid ontwikkelen: evolueren naar een instelling die in al haar aspecten de diversiteit van de samenleving uitademt. Daarvoor is een uitgebreid pakket aan vaak zeer diverse maatregelen nodig.

De universiteit als organisatie

In de eerste plaats moet de universiteit haar organisatie interculturaliseren: ze moet een algemene aandacht voor interculturaliteit en diversiteit ontwikkelen. Vandaag is dit te weinig het geval. Nochtans kan dit ertoe bijdragen dat studenten met de meest diverse achtergronden zich gemakkelijker thuis voelen op de campus. We denken hier, onder andere, aan het PR-materiaal, het personeelsbestand, de onderwijsprogramma's en een antidiscriminatie of gelijke kansen-gedragscodes. Doel is dat iedereen bewust gemaakt wordt van de uitdaging die interculturaliteit biedt, maar ook van de inspanningen die daarbij horen.

Specifieke acties naar studenten toe

Er moeten ook acties specifiek naar allochtone studenten toe ondernomen worden, vooral met betrekking tot informering en rekrutering. "De ervaring leert dat campagnes voor een brede doelgroep aan de allochtone doelgroepen voorbijgaan" (De Mets, 2003). Het gaat, onder andere, over het opstellen van infobrochures in meerdere talen. Een ander initiatief, dat sterk onderschreven wordt in de literatuur, zijn promotieteams van allochtone studenten. Zij zijn het best geplaatst om toekomstige allochtone studenten te informeren. Voor infodagen kan ook reclame gemaakt worden via de verschillende culturele gemeenschappen. De Erasmus Universiteit Rotterdam heeft hiermee positieve ervaringen (Observant, 2001).

Wanneer de acties betrekking hebben op de doorstroom, dan zijn ze meestal universeel van aard: gericht op alle studenten. Zo niet, dan wordt het risico op stigmatisering en zwart-wit denken groot, waardoor de doelgroep mogelijk niet wordt bereikt (Plettenburg & de Weert, 1997). Bovendien moet de universiteit zoeken naar alle studenten die extra ondersteuning kunnen gebruiken, ongeacht hun cultureel-etnische, sociale, of andere achtergronden. In het eerste deel zagen we dat het succes in het eerste jaar aan de universiteit doorslaggevend is

voor de slaagkansen in de latere studieloopbaan. Maatregelen met betrekking tot de doorstroom moeten daarom in de eerste plaats gericht zijn op studenten uit het eerste jaar. Het gaat om maatregelen als een monitoraat/mentorschap (i.e. niet (alleen) vakgebonden begeleiding van nieuwe studenten) en een peter-/meterschap met oudere studenten. Verder moet ook de taalondersteuning geëvalueerd worden, en kan de erkenning van allochtone studentenverenigingen meehelpen aan de emancipatie van allochtone studenten.

De lijst is lang

De lijst met maatregelen om van een universiteit een interculturele organisatie te maken is lang. We geven hier slechts enkele voorbeelden: doorstroom naar academisch personeel bevorderen, oprichten van een stuurgroep Gelijke Kansenbeleid en een Meldpunt Gelijke Kansen, registratie van cultureel-etnische afkomst, behoefteonderzoek, ... Enkel door op alle terreinen aandacht te schenken aan diversiteit kan een universiteit uitgroeien tot een interculturele instelling. Interculturaliteit moet een vanzelfsprekendheid zijn binnen alle beleidsdomeinen.

Samenvattend besluit

Aan de Universiteit Antwerpen steeg tussen 1993 en 2003 het aandeel allochtonen binnen de nieuwe eerstejaarsstudenten van 3,4% naar 9,6%. De grootste groep heeft een Arabische, Maghrebijnse of Turkse achtergrond. Maar de gestegen instroom gaat niet gepaard met een stijging van de doorstroom. Van de allochtone studenten slaagt gemiddeld 24% in het eerste jaar aan de universiteit, tegenover 45% bij autochtone studenten. Deze kloof is structureel van aard voor de volledige periode 1993-2003. Eens het eerste jaar voorbij, is er nog weinig verschil in slaagkansen tussen allochtonen en autochtonen.

Op de vraag naar de oorzaak van de lage slaagpercentages bij allochtone jongeren, valt geen eenduidig antwoord te geven. Zowel persoonlijke factoren, als factoren rond het onderwijssysteem en de

culturele achtergrond spelen een rol. Omdat allochtone studenten een erg heterogene groep vormen, wegen voor andere studenten andere factoren minder of meer door.

Een wondermiddel voor hogere slaagpercentages bestaat dan ook niet. De universiteit moet er voor zorgen dat diversiteit binnen de universiteit 'doodgewoon' is: ze moet evolueren naar een instelling die in al haar aspecten de diversiteit van de samenleving uitademt. Daarvoor is een heel pakket aan concrete maatregelen noodzakelijk. Enkel binnen een geïntegreerd en duurzaam kader zal een diversiteitsbeleid aanvaard worden en effect hebben.

Stijn Rottiers

*Centrum voor Sociaal Beleid
Universiteit Antwerpen*

Noten

1. In de cijfers van zowel het NIS, de VRIND, als het Centrum voor Gelijke Kansen en Racismebestrijding zijn allochtonen op basis van nationaliteit gedefinieerd. In de alloctonengroep zoals wij ze hebben gedefinieerd (Rottiers e.a. 2004: 6) heeft echter 72% een Belgische nationaliteit. Een weloverwogen registratiesysteem kan voor een betere meting zorgen (ECHO 1997).
2. We beperken ons hier tot een schets. Voor een volledige uiteenzetting verwijzen we naar het rapport.

Bibliografie

- De Mets, J. (red.) (2003). *Inkleuren, Een werkboek voor diversiteit in het hoger onderwijs*. Gent.
- ECHO (1997). *Weten door meten, een brochure over registratie van etnische afkomst in het hoger onderwijs*. Utrecht.
- Expertmeeting (1997). *Verslag Expertmeeting 'Allochtonen en Universiteiten'*. Den Haag.
- Observant (2001). 'Met de imam naar de universiteit', *tijdschrift van de EUR*.
- Plettenburg, L. & de Weert, E. (1997). *Hoger onderwijs op weg naar succesvol allochtonenbeleid*, CSHOB, Enschede.
- VLIR (2002). *Bevordering van gelijke kansen aan Vlaamse universiteiten* [Rapport VLIR]. Brussel.